

Latvijas Nacionālās bibliotēkas

Literatūras ceļvedis

L N B

LATVIJAS
NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA

Jūlijs/Augusts

Nr. 5/2023

ISSN 2592-8392

Literatūras ceļvedis

Vasaru noslēdzošais "Literatūras ceļveža" numurs parasti nedaudz līdzinās tādai kā lasošo kolēģu "mājasdarba atrādīšanai" – cik nu kuram vasaras darbi un atvaļinājumi, plāni un rūpes ļāvuši ne vien tvert grāmatu lappuses, bet arī dalīties izlasītajā ar kolēģiem. Un rezultāts, kā allaž, ir interesants un ieguldītā laika vērts! Nepārsteidz, ka vasarā izlasīto grāmatu tematika kopumā vieglāka, ar dabu, ceļojumiem, saules gaismu un siltām sajūtām saistāma. Tādēļ ikmēneša (šoreiz – divu mēnešu) izlasīto "grāmatu puzzle" ļaujas visai viegli sabīdīties un tematiskajos plauktiņos savietoties. Neraugoties uz vairākām citām aicinošām tēmām, vislielākais prieks par to, ka kolēģi – mūsu izdevuma nu jau pastāvīgie līdzautori – pietiekami daudz laika pavada kopā ar savām atvasēm un tām adresētām grāmatām, skolai gatavojoties, vai arī – vienkārši turpina lasīt bērnu grāmatas savam priekam un izziņas kārei. Mūsu kolēģu – Latvijas bibliotekāru interesi par bērnu grāmatām apliecina arī daudzie ar bērnu literatūru saistītie jautājumi, kurus LNB Bibliotēku attīstības centrs saņēmis, gatavojoties ikgadējai rudens konferencei "Literatūras zināšanas mūsdienīgam bibliotekāram". Ir prieks un gandarījums, ka mūsu valstī šobrīd, kad notiek satrauktas diskusijas par bērnu *nelasīšanu*, ne vien iznāk daudz vērtīgu tulkotu un oriģinālizdevumu bērniem, ka bibliotēkas šīs grāmatas pārdomāti iegādājas saviem krājumiem, bet arī par to, ka tiek domāts, kā ar šīm grāmatām labāk un pareizāk strādāt, daudzveidīgi iesakot mazajiem bibliotēku lasītājiem.

kultūrvēstures un ceļojumu grāmatas. LNB nozaru lasītavu ekspertu ieteikumos ietverti nopietnākas tematikas izdevumi – komunikācijas un juridiskās zinātnes, vēsture un psiholoģija, medicīna.

Tomēr jaunākā numura iznākšanas brīdī priecājamies pavēstīt arī kādu jaunumu!

Mūsu izdevuma tīmekļvietnē www.literaturascelvedis.lv turpmāk varēsiet vairāk iepazīt mūsu redakcijas izvēlēto grāmatu autorus – kādu no konkrētā numura rakstniekiem, tulkotājiem, ilustratoriem, kuri īsā intervijā atbild uz jautājumiem par viņu pieredzi gan konkrēta izdevuma tapšanā, gan par bibliotēkām kopumā.

Un vēl – līdz ar jaunas darbu sezonas vai darba gaitu Latvijas Nacionālajā bibliotēkā (un, protams, arī citās bibliotēkās) uzsāksanu, aicinām kļūt par izdevuma tekstu – grāmatu apskatu – veidotājiem arī ikvienu no jums, kuri to līdz šim vēl nav paguvuši vai arī nav par šo iespēju zinājuši! Rakstiet uz literaturascelvedis@lnb.lv.

Numurā iekļauts pa vairākiem izdevumiem no oriģinālliteratūras un tulkojumiem (arī bērniem adresēti),

Seko mums lnb.lv

Literatūras ceļvedis

Sagatavotāji

LNB Pakalpojumu departamenta Uzziņu un informācijas centra Informācijas pakalpojumu un starpbibliotēku abonementa nodaļas vadītāja Ginta Zalcmāne

LNB Pakalpojumu departamenta Humanitāro un sociālo zinātņu lasītavas nozaru informācijas ekspertes Astra Šmite, Irēna Moreino, Zane Krūmiņa, Ilze Gensberga, Lauma Remese

LNB Pakalpojumu departamenta Tehnoloģiju un dabaszinātņu lasītavas informācijas speciāliste Zane Bondare

LNB Speciālo krājumu departamenta Letonikas un Baltijas centra galvenā bibliogrāfe Ieva Miķelsone

LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra tīmekļa resursu redaktore Anna Iltnere, nozares speciāliste darbā ar bērniem un jauniešiem Madara Freivalde, bibliotēku nozares speciāliste Anda Saldovere, bibliotēku attīstības eksperte Ilze Kļaviņa, medijpratības nozares eksperts Emīls Rotgalvis, galvenā bibliotekāre Solvita Ozola

Ilūkstes pilsētas centrālās bibliotēkas direktore Ināra Valpētere

Žurnāliste, literāte, grāmatu blogere Inga Kaļva-Miņina

Izdevuma redaktore: LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra bibliotēku nozares speciāliste Anda Saldovere

Korektore un tīmekļvietnes www.literaturascelvedis.lv administratore: LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra tīmekļa resursu redaktore Anna Iltnere

Maketētāja: Enija Lukumiete

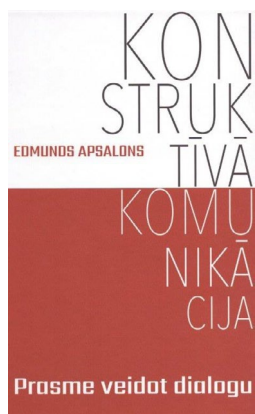
Grāmatu vērtējumos saglabāts vērtētāju individuālais stils

Seko mums lnb.lv

Apsalons, Edmunds. Konstruktīvā komunikācija: prasme veidot dialogu.

Iesaka Ilze Gensberga

Atslēgvārdi

komunikācija; konstruktīvā komunikācija; starppersonu saziņa; dialogs; diskusija

https://www.zvaigzne.lv/lv/gramatas/apraksts/202950-konstruktiva_komunikacija_prasme_veidot_dialogu.html

Edmunds Apsalons ir Brēmenes Universitātes un Latvijas Universitātes doktors filozofijā. Viņš – arī eksperts starppersonu komunikācijas jomā ar 15 gadu pieredzi pieaugušo izglītībā, kas galvenokārt saistīta ar organizāciju iekšējo un ārējo komunikāciju, pārdošanas organizāciju izveidi un vadību.

Autors zināms kā vairāku grāmatu, piemēram, “Valodas lietojuma loģika: ievads elementārajā loģikā un zinātniskajā argumentācijā. Kultūras zinātnes un filozofija” (Rīga, 2011) un “Komunikācijas kompetence: kā saprasties un veidot attiecības” (Rīga, 2013; 2022) autors.

Autors norāda, ka monogrāfijas “Konstruktīvā komunikācija: prasme veidot dialogu” teksts tapis ilggadēju pētījumu rezultātā – ņemts vērā praksē novērotais, kas konkrētās situācijās strādā un kas nē, tomēr šī grāmata parāda arī viņa filozofiskās pārdomas par cilvēku spēju konstruktīvi sarunāties, saprasties un sadarboties. Tiek uzdots arī būtisks jautājums: “Vai mēs protam veidot dialogu ar tiem, kuru viedoklis atšķiras no mūsējā, un vai patiesi vēlamies sarunāties un saprasties ar citādi domājošiem?” Jaunajā grāmatā autors analizē un norāda, kas ņemams vērā, lai saruna izdotos.

Grāmata strukturēta četrās galvenajās nodaļās. Pirmajā nodaļā “Kas raksturo konstruktīvo komunikāciju?” runāts par to, kāpēc komunikācija nav tikai runāšana; raksturoti komunikācijas veidi, to līdzības un atšķirības, konstruktīvās komunikācijas struktūra un process.

Otrā nodaļa “Kā konstruktīvi saprasties saziņas procesā?”

veltīta saziņas būtībai un saturam, saziņas mērķu noteikšanai, saziņas procesa strukturēšanai, kā arī tam, kā mēs reaģējam uz saņemto informāciju, kādu reakciju sagaidām no sarunu partnera un ko cenšamies panākt sarunā. Runāts arī par to, kā veidojas pārpratumi komunikācijā, kā tos mazināt vai novērst. Apjomīgā nodaļa sniedz arī ieskatu komunikatīvi korekta viedokļa veidošanā.

Trešajā nodaļā “Kā konstruktīvi sadarboties saskarsmes procesā?” analizēts, kā komunikācijā veidojas savstarpējās attiecības, kā atšķirt konstruktīvas un destruktīvas attiecības. Skatīts arī jautājums, kā saprasties ar citādi domājošiem, ņemot vērā vienojošos un atšķirīgos faktorus, stāstīts par konstruktīvu attiecību principiem.

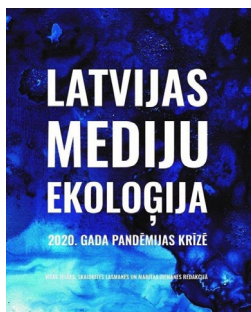
Ceturtnā nodaļa “Kā veidot konstruktīvu dialogu ar citādi domājošo?” veltīta praktiskiem ieteikumiem konstruktīva dialoga veidošanai un vadīšanai gan profesionālajā, gan sadzīviskajā starppersonu komunikācijā.

Autors uzsver, ka grāmatā “*ne uz visiem jautājumiem ir pilnībā atbildēts, un daudziem jautājumiem ir pat vairākas atbilžu iespējas*”. Turklāt “*visas šīs atbildes ir jāskata nevis kā apgalvojumi, par to, kā tas ir, bet tikai kā minējumi, kā tas, iespējams, varētu būt*,” tādējādi galējās atbildes meklēšana un lēmuma pieņemšana tiek atstāta katra paša ziņā.

Izdevumu papildina alfabētiskais rādītājs.

Latvijas mediju ekoloģija 2020. gada pandēmijas krīzē.

Iesaka Lauma Remese

Atslēgvārdi

mediju ekoloģija; plašsaziņas līdzekļi un to ietekme; Covid-19 pandēmija; medijpratība; sociālie mediji un to loma krīzes situācijā

<https://www.apgads.lu.lv/lv/izdevumi/latvijas-mediju-ekologija/>

<https://www.ism.lv/raksts/zinas/latvija/25.05.2023-lu-petijums-kovids-negativi-ietekmeja-musdienu-tehnologijam-sliktak-pielagojusos-medijus.a510169/>

2020. gada martā, Covid-19 pandēmijas un tās radītās sociālās krīzes sākumposmā, Latvijas Universitātes mācītbspēki, pētnieki, doktoranti un maģistranti nolēma monitorēt un analizēt Latvijas mediju ekoloģiju. Šī darba rezultāti apkopoti monogrāfijā "Latvijas mediju ekoloģija 2020. gada pandēmijas krīzē". Kolektīvās zinātniskās monogrāfijas mērķis – pētīt Latvijas mediju ekoloģiju, tās stipros un vājos posmus SARS-CoV-2 izraisītās pandēmijas situācijā jauno komunikācijas tehnoloģiju apstākļos. Pētījuma autoru komandu veido Skaidrīte Lasmane, Vita Zelče, Marita Zitmane, Raivis Vilūns, Sanita Dubra, Klinta Ločmele, Velta Skolmeistere un citi.

Grāmatas galvenie tematiskie virzieni ir Latvijas mediju un sociālo tīklu informatīvā loma krīzes apstākļos un digitālo tehnoloģiju nozīme sabiedrības noskaņojuma vadīšanā pandēmijas laikā. Autori iepazīstina ar mediju ekoloģijas pieejas teorētisko pusi, kā arī pievēršas reāliem piemēriem ikdienas dzīves atspoguļojumam – iztirzājot, piemēram, privātās telpas pēkšņo pārtapšanu par darbavietu, tās bieži vien amizanto publisko atainojumu video komunikācijā, kā arī, iespējams, līdz šim par maz aplūkoto mājdzīvnieku lomu un mediatizāciju mājsēdes laikā.

Nodaļā par digitālo tehnoloģiju jaunajām paplašinātajām funkcijām aplūkoti Covid-19 pandēmijas radītās krīzes laikā ieviestie jaunie digitālie risinājumi un lietotāju spēja tiem pielāgoties. Monogrāfijas autori atgādina par kultūras industrijas rīkoto pasākumu norisi digitālajā vidē – digitālo teātri, kinofestivāliem, svētku svinēšanu mājās ar masu mediju un sociālo tīklu starpniecību. Monogrāfijā analizēti izaicinājumi izglītības, reliģijas un sporta norišu rīkošanā, aplūkots valdošais noskaņojums saistībā ar nozaru transformāciju, kā arī mediju

spēja pielāgoties jaunajiem apstākļiem.

Kā atzīmē pētnieki, pandēmijas diktētie ierobežojumi ietekmējuši sabiedrības noskaņojumu, kopības izjūtu un garīgo veselību – acīmredzama loma noskaņojuma vadībā bijusi tradicionālajiem un jaunajiem medijiem. Monogrāfijā apskatīts interneta mediju izklaides saturs, kā arī humors kā sava veida grūtību pārvarēšanas mehānisms sabiedrības garīgās veselības uzturēšanā. Pārskats par karikatūru un anekdošu tematiku un skaitlisko dinamiku atgādina par humora būtisko lomu spriedzes mazināšanā un sabiedrības vienošanā.

Grāmatas autori atgādina, ka Covid-19 pandēmija bija pirmā pandēmija, kas norisinājās sociālo mediju laikmetā, tāpēc šis laiks lika gan medijiem, gan pētnieciskajām institūcijām, valstiskajām un nevalstiskajām organizācijām kļūt par faktu pārbaudītājiem, viltus ziņu atmaskotājiem un dezinformācijas izplatības apkarotājiem. Autori uzsver, ka ārkārtējās situācijas apstākļos tradicionālajiem un jaunajiem medijiem bijusi liela loma arī sabiedrības noskaņojuma vadībā, tādējādi ietekmējot krīzes ātrāku vai, gluži pretēji, novilcinātu risinājumu. Grāmatā aplūkota dominējošā emocionālā gaisotne medijos, kā arī veikti secinājumi par mediju uzturēto krīzes atspoguļojumu un tā ietekmi uz sabiedrības noskaņojumu.

Mediju ekoloģijas pētījums sniedz plašu pārskatu par sabiedrības un mediju pielāgošanās un pat izdzīvošanas stratēģijām jaunā situācijā. Monogrāfija ir ne tikai mediju vides pētījums; tā atklāj arī mediju neaizstājamo lomu krīzes vadīšanā un sabiedrības noskaņojuma veidošanā.

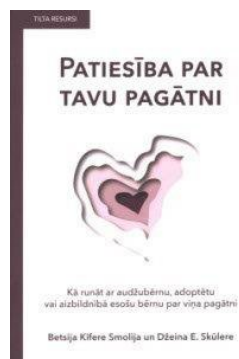
Grāmatai pieejams kopsavilkums angļu valodā.

Izdevums lasāms arī elektroniski.

Redaktore Vita Zelče, Skaidrīte Lasmane
un Marita Zitmane.
Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2023. 502 lpp.
ISBN 9789934189999 un
9789934188602 (PDF versija).

Patiesība par tavu pagātņi: kā runāt ar audžubērnu, adoptētu vai aizbildnībā esošu bērnu par viņa pagātņi.

Iesaka Irēna Moreino

Atslēgvārdi

bērnu un ģimenes psiholoģija; adopcijas psiholoģiskie aspekti; audžuģimenes; adoptētie bērni un audžubērni; bērnu un vecāku savstarpējā komunikācija

<https://www.sosbernuciemati.lv/lv/labdaribas-veikals/gramata-patiesiba-par-tavu-pagatni>

No angļu valodas tulkotā grāmata ir nopietns un aktuāls vēstījums par sabiedrībā ļoti nozīmīgu problēmu – audžuvecāku un adoptēto bērnu savstarpējām attiecībām.

Grāmatā skarts sensitīvs jautājums: slēpt, sagrozīt vai atklāt informāciju par audžubērna patieso izcelsmi un adopcijas noslēpumu? Kā pareizi rīkoties, kādā veidā pasniegt šo diskrēto informāciju, lai nostiprinātu, nevis iedragātu savstarpējās attiecības audžuģimenē? Agrāk vai vēlāk visi audžuvecāki parasti nonāk šīs dilemmas priekšā.

Grāmata uzvedina potenciālos adoptētājus un audžuvecākus aizdomāties par bērna iepazīšanu un pilnīgas informācijas iegūšanu, sagatavojot sevi gaidāmajiem izaicinājumiem un stratēģijām bērna audzināšanā un aprūpē.

Autores arī atklāj motīvus, kāpēc patiesības izpaušana audžuvecākiem ir tik smaga un sāpīga, kā galveno minot bailes no bērna mīlestības un uzticības zaudēšanas, nereti panākot tieši pretēju rezultātu.

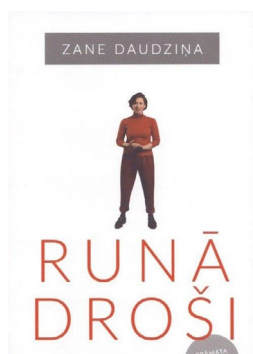
Grāmatu caurvij doma, ka tieši patiesība un atklātība, neraugoties uz visiem par un pret argumentiem, ir galvenā mēraukla vecāku un bērnu attiecībās. Atklāta, godīga, iejūtīga komunikācija, savstarpēja cieņa un mīlestība ir stabils pamats, uz kā būvēt savstarpējo saskarsmi mūža garumā. Noslēpumi un neuzticēšanās parasti rada melus vai maldināšanu, kas veicina neveselīgu ģimenes vidi. Ikvienam bērnam ir tiesības uzzināt par savu pagātņi un ģenētiskajām saknēm, tas palīdz

izprast personisko identitāti. Savukārt, audžuģimene var kļūt par drošu balstu un īstajām mājām, norādīt patiesās vērtības. Zinot pagātņi un dzīvojot drošā tagadnē, bērnam ir labākās iespējas izaugt par veselīgu, pašpietiekamu un visādos aspektos veiksmīgu un laimīgu personību.

Autori Betsija Kīfere Smolija un Džeina E. Skūlere;
redaktore Līva Fokrote; tulkotāja Inese Amoliņa-
Hasnere; mākslinieks Jānis Uplejs.
Rīga: Latvijas Kristīgā studentu brālība, 2022. 351 lpp.
ISBN 9789934234934.

Daudziņa, Zane. Runā droši: pārlicinoša uzstāšanās jebkuras publikas priekšā.

Iesaka Ilze Kļaviņa

Atslēgvārdi

runas māksla; publiska uzstāšanās

<https://lr.lsm.lv/lv/raksts/monopols/zane-daudzina-dziesmu-svetki-ir-ipass-paceluma-bridis-kas-ilgi-n.a178357/>

"Vēlams, lai jūs kaut ko dudinātu, kamēr mazgājaties dušā..."

Aprakstam par vienu no manas autoritātes Zanes Daudziņas jaunākajām grāmatām izvēlējos tieši šādu intriģējošu ievadciņā – cerot, ka tas, līdzīgi kā mani, arī jūs motivēs izlasīt visu grāmatu. Lekcijās vai semināros ieklausoties runātājos, nereti aizdomājos: vai tas, ka lektora runa ir raita un skaidra, bet valoda – bagāta, ir dabas dots talants vai ilgu treniņu rezultāts. Mana personīgā pieredze jau agrāk apliecinājusi, ka, tikai strādājot ar sevi, varam pārlicinoši nostāties auditorijas priekšā. Un lūk – manu teoriju apstiprina Daudziņas grāmatas lappuses. Pati autore grāmatu nosauc par mācību grāmatu. Lai gan Daudziņa ir skatuves runas pedagoģe, grāmata uzrunā jebkuru no mums:

"Noteikti ir vērts divas vai trīs reizes nedēļā mājās padūkt un, to darot, ja iespējams, pavāļāties pa paklāju. Pēc šādiem treniņiem jūs būsi daudz drošāki videokonferencēs, jūs jutīsieties daudz drošāk sapulcēs un citās vietās, kurās jums jāuzstājas."

Grāmatas lasīšanas laikā un vēl pēc tam pārņem sajūtas kā pēc labi padarīta darba, turklāt – darba ar sevi. Apjomā nelielās grāmatas papildvērtība – noskenējot tajā publicētos kvadrātkodus, var darboties līdz 59 video pamācībām, piemēram, kā mazināt stresu pirms runāšanas; kā trenēt sevi, lai vārdu plūdums būtu raitis; padomi, kā "iesildīt" savu ķermeni pirms došanās auditorijas priekšā; kā veidot acu kontaktu ar klausītāju; kā kontrolēt savus žestus runas laikā; kā iemācīties un atrast pareizo elpošanas veidu, jo ir ļoti būtiski,

lai veidotos ķermeņa kustības un elpošanas sinhronizācija. Ne mazāk svarīgi ir trenēt savu dikciju – starp citu, tas esot viens no inteligences rādītājiem. Pamēģināju arī Daudziņas ieteiktos mēles "mežģus" un iedomājos, ka kāds no piedāvātajiem vingrinājumiem noderētu saviesīgu vakaru vai nodaļas sapulces atsvaidzināšanai. Un kāpēc ne – publikas atraisīšana būs ieguvums jebkurā gadījumā!

Grāmatā iekļautie padomi visvairāk noderēs tiem, kam jāstājas auditorijas priekšā, turklāt iespējams arī, ka tie klausītājiem palīdzēs novērtēt runātāju.

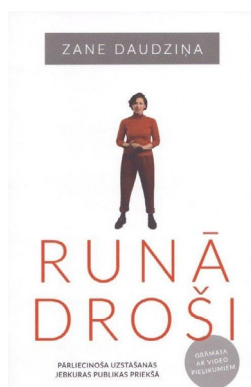
"Mums nav iespēju ietekmēt katru klausītāja domu, jo katrs domā kaut ko citu atkarībā no intelekta, vecuma, dzimuma, garastāvokļa, dzīves pieredzes. ...raizēties vajadzētu par to, vai esam pietiekami sagatavojušies, lai varētu uzstāties saskaņā ar savu gaumi un personisko izpratni..."

Izrādās, ka noteicošo iespaidu uzrunātie cilvēki gūst no tā, kā savu sakāmo pasakām, un mazāk būtisks ir tas, ko pasakām. Pirms došanās pie katras auditorijas vēlams to iepazīt jau iepriekš un, lai arī visi nebūs noskaņoti vienlīdz labvēlīgi, jāpieņem, ka "mana publika ir vislabākā" – izklausās, ka tas ir pavisam vienkārši, bet vienlaikus tomēr ļoti sarežģīti.

Man patīk, ka runas pedagoģe saka: "Runa ir ikdienas mūzika un proza vienlaikus." Tas liek aizdomāties par pašu grāmatas autori, un ir patīkami klausīties viņas runā, manās ausīs tā patiesi skan kā mūzika.

Daudziņa, Zane. Runā droši: pārliedcinoša uzstāšanās jebkuras publikas priekšā.

Iesaka Ilze Kļaviņa

Atslēgvārdi

runas māksla; publiska
uzstāšanās

[https://lr.lsm.lv/lv/raksts/
monopols/zane-daudzina-
dziesmu-svetki-ir-ipass-
paceluma-bridis-kas-ilgi-n.
a178357/](https://lr.lsm.lv/lv/raksts/monopols/zane-daudzina-dziesmu-svetki-ir-ipass-paceluma-bridis-kas-ilgi-n.a178357/)

Runājot publikas priekšā, man personīgi svarīgs (to uzsver arī autore) ir acu kontakts ar kādu no auditorijas un, ja vēl mans noskatītais klausītājs uzsmaida, – turpmāk runāju drošāk un pārliedcinošāk.

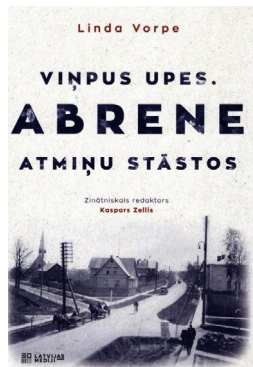
Ar dažādu vingrinājumu palīdzību varam trenēt savu balsi: piemēram, man ir sava atšķirīga balss telefona sarunām. Grāmatā uzsvērtā latviešu valodas īpašā runas melodija: “... *absolūti unikāla un īpaša runas melodija piemīt tikai latviešu valodai. Ir būtiski saglabāt to skaisto, kas izceļ mūsu valodu, tādēļ sāksim frāzi no apakšas un vedīsim to uz augšu.*”

Vai man izdosies ņemt vērā runas pedagoģes Daudziņas padomus gan ikdienā, gan uzrunājot auditoriju, vēl nezinu, bet zinu, ka par to domāšu. Autores ieteikumus pavērot, kā elpojam, vai pietiekami atpūšamies un kustamies, vai neaizmirstam dzert ūdeni, kā arī ieklausīties, kā ikdienā skan katra paša balss, aicinu arī jūs!

Ja ieinteresēju un esat gatavi strādāt ar sevi, ieskatieties grāmatas lappusēs – te minētie un citi padomi palīdzēs apgūt prasmi nebaidīties un runāt droši, iedrošinās būt par sevi pārliedcinošākam.

Vorpe, Linda. Viņpus upes. Abrene atmiņu stāstos.

Iesaka Ginta Zalcmane

Atslēgvārdi

Latvijas vēsture; Abrene; Kacēnu, Upmales, Linavas, Purvmalas, Augšpils un Gauru pagasti; atmiņas un fotogrāfijas

<https://www.lakuga.lv/2023/06/21/izduta-gruomota-vinpus-upes-abrene-atminu-stastos/>

<https://lasi.lv/maja-gimene/stasti/abrene-latvijai-zudusi-saruna-ar-vestures-doktoru-kasparu-zelli.1675>

Grāmata ir vēstījums par mums zaudētās zemes simbolisko iemiesotāju – Abreni. Šajā teritorijā ietilpst kādreizējā Abrenes (Jaunlatgales) pilsēta un seši Abrenes (Jaunlatgales) apriņķa austrumu pagasti – Kacēnu, Upmales, Linavas, Purvmalas, Augšpils un Gauru pagasts.

Grāmata iesākas ar vēsturisku skaidrojumu nezinātājiem, kā Latvija ieguva un zaudēja Abreni. Tālavas un Atzeles zemju dalīšana starp Rīgas bīskapu Albertu un Zobenbrāļu ordeni notika 13. gadsimtā. Vēl citi Abrenes teritorijas iegūšanas karagājieni sekojuši vēlāk, bet pēc 1920. gada 11. augustā noslēgtā Rīgas Miera līguma starp Latviju un Krieviju varēja sākties Abrenes apriņķa attīstība Latvijas valsts sastāvā. Tomēr Otrā pasaules kara izskaņā 1944. gadā Latvija Abreni neatgriezeniski zaudēja, jo tā tika pievienota Krievijai. Vēstures izklāsts noslēdzas ar novēlējumu, lai grāmata palīdz piepildīt 2021. gada 1. jūlijā pieņemtajā Latviešu vēsturisko zemju likumā noteikto nepieciešamību stiprināt latvisko identitāti Latvijas vēsturiskajās zemēs.

Vēstures notikumu pārstāstā ietvertas arī ziņas par Abrenes vietvārdiem un to izcelsmi. Plašāks skaidrojums sniegts par vietvārda Pietālava (Pitalova) etimoloģiju, atzīmējot arī Indriķa hronikā minēto Tālavu. Ņemot vērā valodas nozīmi tautas piederības izpausmēs, sniegts valodnieku skaidrojums par valodas saknēm vietvārdos un valodas lietojumā sarunvalodā, kas ir apliecinājums latviešu valodas klātbūtnei. Vienlaikus rodamas arī ziņas par notikušajām izmaiņām etniskajā sastāvā un valodas lietojumā. Abrenes latviešu etniski sarežģīto situāciju raksturo valodnieka Jāņa Endzelīna un vācbaltu mācītāja, arheologa un folklorista Augusta Bīlenšteina latviešu valodas

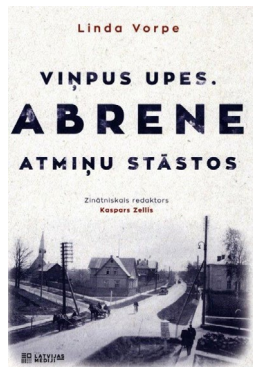
un tās dialekta pētniecības materiālos paustās atziņas par nenoliedzamu latviešu valodas lietošanu šajā apvidū.

Grāmatas bagātākā un emocionālākā daļa ir 18 bijušo abreniešu stāsti – tajos atklājas vēsturiski sarežģītais Abrenes iedzīvotāju piederības un pašidentitātes jautājums. Dzimtas mājas, senču apbedījumu vietas, tradīcijas un bērnības atmiņas ir pieturas punkti, kas ikvienam abrenietim ļauj sajust piederību Latgalei un Latvijai. Iedzīvotāju stāsti sniedz priekšstatu par to, kā Abrenē veidojās Latvijas valsts: kā tapusi un pārvaldīta pilsēta, kā cilvēki saimniekojuši, veidojuši ģimenes, izglītojušies un svinējuši svētkus. Stāsti vēsta arī par dramatiskām norisēm – padomju okupāciju, iedzīvotāju izsūtīšanu un kara laikā pārdzīvotām šausmām. Tomēr stāstu veido ne tikai drūmas epizodes. Cilvēki atceras skolas gaitas, notikums darbā, bērnības un jaunības atmiņās sajūtams gaišs prieks. Pieminēti arī jautri pierobežas atgadījumi, piemēram, ābolu zagšana kaimiņu valsts teritorijā ar sekojošu bēgšanu un slēpšanos krūmos. Abrenieši nerunā aplinkus: viņi ir tieši un nebaidās pateikt arī neglaimojošus vārdus politiskās situācijas un ikdienas raksturošanai.

Vecākā Abrenieša, 1882. gadā dzimušā Ernesta Ozola stāstu intervijā vēsta viņa meita Margarita Alksnīte (dz. Ozola). No 1933. gada Ozols bijis Jaunlatgales pilsētas domnieks, 1935. gadā iecelts par pilsētas mēru. Savukārt, Voločno ciema Linavas pagastā 1935. gadā dzimušais Leontīns Dailis Bērziņš savulaik ņēmis dalību Anša Kaupēna tiesas prāvā.

Vorpe, Linda. Viņpus upes. Abrene atmiņu stāstos.

Iesaka Ginta Zalcmane

Atslēgvārdi

Latvijas vēsture; Abrene; Kacēnu, Upmales, Linavas, Purvmalas, Augšpils un Gauru pagasti; atmiņas un fotogrāfijas

<https://www.lakuga.lv/2023/06/21/izduta-gruomota-vinpus-upes-abrene-atminu-stastos/>

<https://lasi.lv/maja-gimene/stasti/abrene-latvijai-zudusi-saruna-ar-vestures-doktoru-kasparu-zelli.1675>

1929. gadā dzimusi Skaidrīte Caune (dz. Trokša) no Kacēniem par Abreni saka tā: *“Abrenē bija ārkārtīgi skaists skats – liels augsts kalns, kur augšā baznīca un mācītāji apglabāti. Kad uzkāpj kalnā, var redzēt visu Abrenes pilsētu un nomali ar līkumainajiem ceļiem. To skatu nekad nevar aizmirst. Kā tā bez referendumā, bez kā atdevām Latvijas zemi?”*

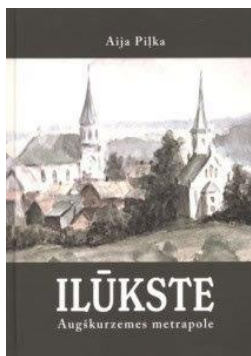
1940. gadā padomju armijai iebrūkot Latvijā, pirmās nežēlības skāra tieši pierobežas iedzīvotājus. Ar atmiņām par traģisko nakti no 14. uz 15. jūniju iesākas bijušās Latvijas Nacionālās bibliotēkas darbinieces, arī Kultūras Ministrijas Bibliotēku nodaļas vadītājas Izoldas Brences (dz. Smukkalne) stāsts. Tas veidots kā dialogs ar Izoldas skolas biedru Marjanu Peipiņu. Abi atceras ne vien traģisko nakti, bet arī priecīgus notikumus no tā laika sadzīves, skolas laikiem. Brences ģimene Abrenē bijuši ieceļotāji. Stāsta noslēgumā izskan sāpe par zaudēto Abreni, un spriedumi par to, ko Latvija iegūtu, ja teritoriju izdotos atgūt. Izoldas teiktais: *“Bija abrenieši, kuri ļoti pārdzīvoja to, ka atšķēla Abreni. Personīgi es nē, jo tur vairāk nebija neviena latvieša.”*

Abreniešu sabiedriskās, saimnieciskās un politiskās, kā arī kultūras dzīves portretējumu papildina bagātīgs fotogrāfiju klāsts no abreniešu un viņu radnieku personīgiem arhīviem, kā arī no muzeju un arhīvu krātuvēm. Grāmatā ievietots arī Balvu novada muzeja krājumā esošā Abrenes tautastērpa attēls.

Zinātniskais redaktors Kaspars Zellis;
māksliniece Aija Andžāne;
literārā redaktore Juta Valdmāne.
Rīga: Latvijas Mediji, 2023. 334 lpp.
ISBN 9789934291876.

Piļka, Aija. Ilūkste–Augškurzemes metropole.

Iesaka Ināra Valpētere

Atslēgvārdi

Sēlija; Ilūkste; Kurzemes hercogiste; Augšdaugavas novads; sēļi; ebreji; muižu un baznīcu ēkas; Pirmais pasaules karš; Otrais pasaules karš

<https://www.ilukste.lv/ilukste-augskurzemes-metropole-atversanas-svetki-ilukste/>

<https://latgaleslaiks.lv/raksti/2022-07-21-aija-pilka-so-gramatu-es-veltu-cilvekiem-kas-dzivo-ilukste-un-mil-so-pilsetu>

Grāmata “Ilūkste–Augškurzemes metropole” vēsta par īpašu, unikālu pilsētu Latvijas dienvidaustrumu daļā – Daugavas kreisajā krastā, Sēlijā, Augšdaugavas novadā. Pilsētas vēsturiskais statuss metis līkločus: savulaik tā bijusi gan novada, gan rajona un apriņķa centrs. Pilsētas tiesības Ilūkste ieguvusi kopš 1917. gada (daļējas pilsētas tiesības piešķirtas 1892. gadā), savukārt vēstures avotos pirmo reizi minēta 1559. gadā.

Jauno, saturā bagāto grāmatu – sava veida himnu Ilūkstei – sarakstījusi bijusī Ilūkstes novada sabiedrisko attiecību speciāliste Aija Piļka. Nebūdamā sēliete, bet gan malēniete no Gulbenes, autore mazpilsētā iemīlējusies uzreiz pēc ierašanās Ilūkstē strādāt.

Grāmatā apkopots daudz nozīmīgu faktu, kurus papildina citāti no periodikas. Stāstījumu bagātīgi ilustrē zīmējumi, fotogrāfijas, tabulas un kartes. Darbu grāmatas tapšanā ieguldījuši arī Ilūkstes bibliotekāri, palīdzot dažādu dokumentu un faktu apkopošanā. Grāmatas tapšanā izmantoti Rīgas un Daugavpils arhīvu materiāli. Tās zinātniskie recenzenti ir vēsturnieki Ēriks Jēkabsons un Mārtiņš Mintaurš.

Izdevums dalīts hronoloģiski – sākot no senajiem sēļiem un viņu kultūras aizvēsturē līdz pat 1991. gada Barikādēm.

Ieskats par vienu no senākajām baltu ciltīm un to apdzīvotajām teritorijām sniegts nodaļā “Sēļi un to kultūra aizvēsturē” un “Sēļi rakstītajos avotos”.

Par apdzīvotu vietu Ilūkste sāka veidoties 16. gadsimta vidū, un, pateicoties tirdzniecības attīstībai, kā arī jaunu ceļu izbūvei,

kas veidoja nozīmīgus sakarus ar tuvējām valstīm un pilsētām, pamazām ieguva pilsētas aprises. Par Ilūkstes un tās apkārtnes veidošanos lasāms grāmatas nodaļā “Kurzemes un Zemgales hercogiste (1562–1795)”.

18. gadsimta otrajā pusē un 19. gadsimtā Ilūkste bija izveidojusies par svarīgu Kurzemes un Zemgales hercogistes un vēlāk Kurzemes guberņas kultūras un izglītības, kā arī fabriku, manufaktūru un amatniecības centru – to uzzinām nodaļā “Kurzemes guberņa 1795–1918”.

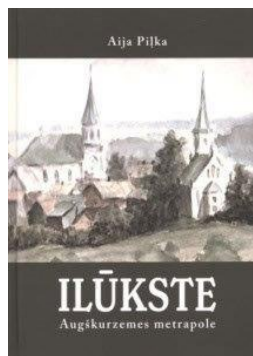
Vietējo muižnieku Zībergu dzimtas atstātais mantojums – muižas ar krāšņām pilīm un skaistajiem parkiem – Ilūkstes apkārtni padarīja īpaši ainavisku. Pateicoties vietējo muižnieku mecenātismam, Ilūkstē tika uzbūvētas vairākas sakrālās celtnes – te minamas Ilūkstes Jezuītu baznīca un klosteris. Baznīca bija tā laika varenākā jezuītu sakrālā celtnē tagadējo Baltijas valstu teritorijās. Vairāk par Zībergu dzimtas ieguldījumu lasāms grāmatas nodaļā “Plāteru–Zībergu atstātais mantojums”.

No 1915. līdz 1917. gadam Ilūkstes apkaimē norisinājās Pirmā pasaules kara kaujas, kuru rezultātā pilsēta tika sagrauta līdz pamatiem. Par kara norisi Ilūkstē un tās apkārtņē stāstīts nodaļā “Pirmais pasaules karš (1914–1918)”.

1918. gada 18. novembrī, kad tika proklamēta Latvijas Republika, Ilūkste atradās dažādu armiju konfliktu zonā. To skāra arī neatrisināti robežu jautājumi starp Latviju un Lietuvu. Sīvas kaujas pilsēta piedzīvoja arī Neatkarības kara laikā no 1919. līdz 1920. gadam. Par jaunās Latvijas Republikas pasludināšanu un kara darbību neatkarības cīņās Ilūkstē un tās apkārtņē lasāms

Piļka, Aija. Ilūkste–Augškurzemes metropole.

Iesaka Ināra Valpētere

Atslēgvārdi

Sēlija; Ilūkste; Kurzemes hercogiste; Augšdaugavas novads; sēļi; ebreji; muižu un baznīcu ēkas; Pirmais pasaules karš; Otrais pasaules karš

<https://www.ilukste.lv/ilukste-augskurzemes-metropole-atversanas-svetki-ilukste/>

<https://latgaleslaiks.lv/raksti/2022-07-21-aija-pilka-so-gramatu-es-veltu-cilvekiem-kas-dzivo-ilukste-un-mil-so-pilsetu>

grāmatas nodaļās “Latvijas Republikas dibināšana (1918)” un “Neatkarības karš”.

Atdzimstot no gruvešiem un pelniem, Ilūkste pamazām sāka atkopties no Pirmā pasaules kara sekām. Pilsētā tika celtas jaunas ēkas, sakārtota infrastruktūra. Ilūkstes pārvalde gadu no gada cīnījās par naudas līdzekļiem pilsētas atjaunošanai. Pilsētā atplauka saimnieciskā un sabiedriskā dzīve. Stāsti par to – nodaļā “Starptaru periods (1918–1940)”.

Tomēr drīz vien pasauli pāršalca Otrais pasaules karš, pārtraucot arī Ilūkstes mierīgo dzīvi un attīstību. Genocīds pret ebrejiem nacistu okupācijas laikā, padomju okupācijas režīma īstenotās deportācijas 1941. un 1949. gadā cirta dziļas rētas arī Ilūkstes un tās apkārtnes iedzīvotāju ģimenēs. Par šo laika posmu lasāms grāmatas nodaļās “Otrais pasaules karš (1939–1945)”, “Ebreju kopiena un tās liktenis holokaustā”, “Sibīrija (1941) un (1949)”.

Padomju varas gadus Ilūkstē raksturo stingrs režīms saimnieciskajā, sabiedriskajā un politiskajā dzīvē. Pilsēta atguvās no Otrajā pasaules karā nodarītajiem postījumiem. Ilūkstes ielas un nami ieguva jaunas formas un krāsas. Pilsēta attīstījās dažādās jomās – rūpniecībā, izglītībā, medicīnā, sportā un kultūrā. Pār Ilūkstes uzņēmumu, iestāžu un organizāciju ikdienu padomju varas gadus stāsta nodaļa “Latvijas PSR (1946–1990)”.

Atmodas laiks Ilūkstē ieradās ar jaunām vēsmām. Patriotisms un brīvas Latvijas ideja, līdzīgi kā citur Latvijā, pieņēmas spēkā arī Sēlijā. Līdz ar citiem Latvijas iedzīvotājiem ilūkstieši aktīvi piedalījās dažādos vietējas un valsts nozīmes pasākumos.

Zinātniskie recenzenti Ēriks Jēkabsons,
Mārtiņš Mintauris.

Vāka un grāmatas dizains: Madara Pastare.
Ievadvārdi: Zbigņevs Stankevičs, Stefans Rāzna.
Ilūkste: Ilūkstes novada pašvaldība;
Ilūkstes pilsētas administrācija, 2022. 378 lpp.
ISBN 9789934236136.

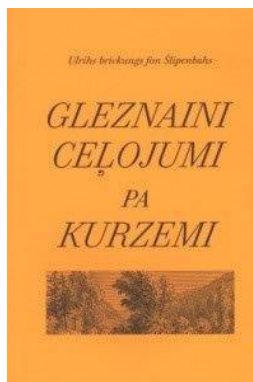
Piedaloties Baltijas ceļā 1989. gada augustā un janvārā Barikādēs 1991. gadā, arī daudzi Ilūkstes iedzīvotāji pauda vēlmi atgūt Latvijas brīvību. Par ilūkstiešu aktivitātēm Atmodas laikā lasāms grāmatas nodaļās “Atmoda (1988–1990)”, “Latvijas Republikas neatkarības atjaunošana (1990)” un “Barikādes (1991)”.

Mums, bibliotekāriem, ir īpašs prieks izzināt agrāk neizpētīto par savu pilsētu, arī bibliotēkām dažādos laika periodos, salīdzināt atklāto ar šodien, kā arī ieteikt šos Ilūkstes atklājumu stāstus mūsu lasītājiem un kolēģiem citās bibliotēkās.

“Mēs esam tie, kas veido, mīl mūsu pilsētu – ILŪKSTI no bezcerīgām drupām līdz baltām baznīcām.” Aija Piļka

Šlipenbahs, Ulrihs fon. Gleznaini ceļojumi pa Kurzemi.

Iesaka Ieva Miķelsone

Atslēgvārdi

19. gadsimts;
ceļojumu apraksti pa Kurzemi;
vācbaltiešu ceļotāju apraksti

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/20.06.2023-pirmo-reizi-latviesu-valoda-lasami-19-gadsimta-sakuma-ceļojumu-apraksti-par-kurzemi.a513469/>

<http://www.serde.lv/>

<https://www.youtube.com/watch?v=erHFDo7LHHY>

Vācbaltu dzejnieka, jurista, Ulmales un Jamaiķu muižu īpašnieka barona Ulriha Heinriha Gustava fon Šlipenbaha (*Ulrich Heinrich Gustav Freiherr von Schlippenbach*, 1774–1826) vācu valodā sarakstītā grāmata par Kurzemi "*Malerische Wanderungen durch Kurland*" nāca klajā jau 1809. gadā. Šo ceļojumu aprakstu, kurā iekļautas arī atkāpes tālākā pagātnē, nostāsti un teikas, vēlāk nereti citējuši vēsturnieki. Detalizētie objektu apraksti lieti noderējuši pētniekiem, parku, kungu māju un piļu atjaunotājiem. Beidzot, pateicoties vēsturnieka Agra Dzeņa tulkojumam un redaktora un dzejas tekstu atdzejojāja Artura Hansona darbam, "Gleznaini ceļojumi pa Kurzemi" pieejami arī latviešu valodā. Nevar nepieminēt, ka barons fon Šlipenbahs savā laikā publicēja un popularizēja latviešu dzejnieka Neredzīgā Indriķa dzeju, 1815. gadā bija Kurzemes Literatūras un mākslas biedrības izveidošanas rosinātājs un vēl pēc pāris gadiem, būdams Zemnieku stāvokļa uzlabošanas komisijas loceklis, panāca dzimtbūšanas atcelšanu Kurzemē, pirms tas notika pārējā Latvijas teritorijā. Pats Šlipenbahs šo veikumu uzskatījis par nozīmīgāko savā mūžā. ("*Es tomēr vēlētos, lai uz mana kapakmens tiktu rakstīts nekas cits kā tas, ka esmu sniedzis būtisku devumu dzimtbūšanas atcelšanā savā tēvzemē,*" viņš rakstījis izdevējam Štefenhāgenam vēstulē, kura glabājas LNB Reto grāmatu un rokrakstu krājumā.)

Atšķirībā no sava domubiedra Garlība Merķeļa Šlipenbahs šajā Kurzemes aprakstā latviešu zemnieku dzīvi nereti rāda idilliskās ainās, ko caurauz "*vislielākā cieņa un visdziļākā mīlestība*" pret latviešiem, kuri viņa acīs nav nekādi trūkcūcietēji un žēlojami nabadziņi. "... latvietis viegli apgūst izglītību, ja vien kāds papūlas viņam to sagādāt." (118. lpp.) "*Latvieši šinī apvidū, tāpat kā visā Kurzemē, ir turīgi, bet daži pat bagāti un vairāku tūkstošu Alberta dālderu īpašnieki,*" – tā Šlipenbahs raksta par Lielbērzi. (138.–139. lpp.) Šlipenbahs raksturojis ne vien

Tulkotājs vēsturnieks Agris Dzenis; redaktors, dzejas tulkotājs un atdzejojātājs Arturs Hansons; mākslinieks Mārtiņš Ratniks; ievada autors Juris Zviedrāns; sagatavojusi Signe Pucena. Aizpute: Starpnozaru mākslas grupa "Serde", 2023. 168 lpp. ISBN 9789934891021.

Kurzemes ļaužu sadzīvi, bet arī pieminējis izglītības iespējas un pat sociālās palīdzības iedīgļus (nabagmājas, ugunsapdrošināšanas kompānija un "mironu lāde" bērnu izdevumu segšanai).

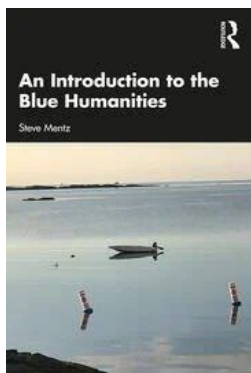
Grāmatas lielākā vērtība līdās 31 muižas un sešu pilsētu un miestu aprakstiem ir romantiskā dzejnieka Šlipenbaha krāšņā valoda. Tēlaini izteiksmes līdzekļi – personifikācijas, metaforas, jūsmīgi salīdzinājumi – birst aumaļām. (Jāņu laikā Jelgavā "*virtuozi, mākslinieki un akrobāti tur salido kā gājputni un pavada savu mākslu perēšanas laiku*". "...*Tālumā starp augstajiem krastiem Venta kā sudraba lente tecēja pa skaisto, zaļo dabas audeklu*". Strauts "*iztek no netālā Cieceres ezera, kas ir kā balts plīvurs ap zaļi cirtaino pakalna galvu*". Tālumā briest negaiss – "*zeme it kā vēl smaidīja, kad debesīs tālumā raudzījās lejup ar nopietnu, draudīgi savilkto pieri*". "...*No pakalna augšas pretī ieraudzīju (...) tālo mežu, kas savas kājas mērcēja rāmajā ezerā un tad uzkāpa apkārtējās augstienēs un savu zaļo galvu iegremdēja rīta saules spozmē.*")

Šlipenbahs – jurists – pavīd lappusēs, kur minēts konkrētā apvidus vai pilsētas iedzīvotāju un ēku skaits vai arī senākas pagātnes fakti un gadskaitļi, atsaucoties uz dažādiem agrāk publicētiem vēstures avotiem, piemēram, plašajā Kuldīgas vēstures aprakstā, kurā netrūkst arī tiesas spriedumu atstāsta. Vēsturnieks Dzenis parindēs gan vairākkārt norādījis uz neprecizitātēm vēsturisku notikumu un datu pieminējumos. Vietām, savukārt, būtu noderējuši komentāri par aprakstīto objektu turpmāko likteni, bet tā noskaidrošana šoreiz paliek lasītāja ziņā.

Barona Šlipenbaha ceļojumu gleznainie iespaidi rāda mums dzimtenes mīlestības caurstrāvēto Kurzemes ainavu, kas šodienas lasītājā raisa lepnumu par savu dzimto pusi, bet, jo īpaši, par to, ka tās skaistumu pirms vairāk nekā divsimt gadiem pratis novērtēt vācbaltu dzejnieks.

Mentz, Steve. An Introduction to the Blue Humanities.

Iesaka Anna Iltnerē

Atslēgvārdi

jūras kultūrvēsture;
humanitārās zinātnes;
dabaszinātnes

<https://www.routledge.com/An-Introduction-to-the-Blue-Humanities/Mentz/p/book/9780367763664>

Jūras līmenim arvien kāpjot, ir svarīgi pilnveidot mūsu zināšanu līmeni par to. "Literatūras ceļveža" šīgada 4. numurā ieteicu jūras kultūrvēsturei veltītu grāmatu sēriju, rakstot "ir aizraujoši dzīvot laikā, kad jūras kultūrvēstures pētniecība (angliski dēvēta par *Blue Humanities*) uzņem apgrīzienus". *Blue Humanities* jeb "zilās humanitārās zinātnes" ir rotaļīgs, bet trāpīgs termins, kuru 2009. gadā radīja amerikāņu profesors Stīvs Mencs. Šovasar klajā nākusi viņa sarakstītā pirmā kompaktā mācību grāmata – ievads (nosacīti) jaunajā humanitāto zinātņu novirzienā, kur kultūra, vēsture, cilvēks un sabiedrība tiek pētīti, kā atskaites punktu izmantojot jūru. Tomēr ne tikai jūra un okeāni, bet arī ledāji, upes, purvi un citi iekšzemes ūdeņi, būdami lielā mērā saistīti, ir iekļaujami pētniecībā. Šajā pašā kontekstā autors rosina nepiemirst arī mākoņus un mūsu ķermeņus!

Grāmatas "*An Introduction to the Blue Humanities*" 164 lappusēs, 10 īsās nodaļās viegli uztveramā valodā *izpeldēts* cauri visiem okeāniem, kā arī Karību jūrai, Vidusjūrai un Pasaules okeānam kā veselumam. Autors kombinē literatūras klasiku ar pavisam jauniem darbiem – dzeju, romāniem. Neticami, bet plānajā grāmatiņā kā tādā pudelē autoram izdevies saritināt un satilpināt ne tikai filozofiskas atkāpes, bet arī jūrniekus, nāras, pirātus, sērferus, peldētājus un citus jūras dzīvniekus.

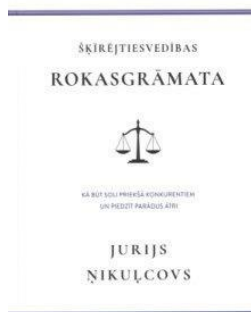
Interesanta tēma ir veids, kā par jūru rakstīt. Virkne ikdienā lietojamu vārdu balstās uz zemes: balstīt, pamatot, iesakņot, arī lietvārdi – izpētes lauks un citi. Varbūt jūras literatūras pētniecība paģēr pavisam jaunu vārdu krājumu? Rakstītājam nākas būt tikpat veiklam, mainīgam un plūstošam kā ūdenim. Sapludinot robežas, ļaujoties straumēm, pēc nepieciešamības noenkurojoties un arvien tiecoties pretim horizontam.

Tāpat kā pasaules ūdeņi, jūras pētniecība ir globāla un nefokusējas uz Atlantijas okeānu vai vēsturiski piesātināto Vidusjūru vien. Veselīgas prāta vētras saceļas tad, kad ir iespēja lasīt par citām kultūrām un pasaules redzējumiem – arī uz to aicina šī grāmata. Kā piemēru gribas izcelt Klusā okeāna vēsturi, kuras spožākie varoņi nenoliedzami ir polinēzieši – pasaulē pirmie, drosmīgie jūrnieki. Viņi kuģoja bezgalīgajā klaidā no saliņās uz salu bez kompasa vai citiem mums pazīstamiem navigācijas instrumentiem. Viņu vēsture lielā mērā joprojām ir noslēpums, tomēr zināms, ka zvaigznes viņi lasīja kā atvērtu grāmatu, un, sēžot laiviņā, iztēlojās, ka nevis laiva virzās uz priekšu, bet ka okeāns ar salām un būtībā viss kosmos griežas un tuvojas, kamēr laiviņa stāv uz vietas. Atlika vien lasīt zvaigžņu ceļus un piestūrēt laiviņas priekšgalu. Esmu arī lasījusi faktu, ka vīrieškārtas polinēziešu jūrasbraucēji straumes spējuši noteikt, iegremdējot ūdenī sēkliniekus – vienu no visjūtīgākajiem navigācijas instrumentiem.

Grāmatas pirmajās lappusēs autors izsaka pateicību iedvesmas avotiem, viens no kuriem meklējams tepat Latvijā. Stīvs Mencs piemin Jūras bibliotēku Jūrmalā, nodēvējot to par "vizionāru" vietu, un man – kā šīs bibliotēkas stūrmanei – jāatklāj, ka profesors ir bijis viens no aktīvākajiem mazās un neordinārās bibliotēkas atbalstītājiem, pāri okeānam uz Baltijas jūras krastu sūtot vērtīgus izdevumus un tīmeklī uzturot jūras mīļotāju kopienu no Austrālijas līdz Amerikai dzīvu un vienotu. Ūdens vieno visus pasaules krastus, un galu galā Baltijas jūra ir Atlantijas okeāna kabatiņa – iztēlojoties to kā pasaules žaketes iekškabatu tieši pie sirds.

Ņikuļcovs, Jurijs. Šķīrējtiesvedības rokasgrāmata: kā būt soli priekšā konkurentiem un piedzīt parādus ātri.

Iesaka Zane Krūmiņa

Atslēgvārdi

šķīrējtiesvedība; bankrots; parādu piedziņa; arbitrāža

<https://court.lv/lv/par-rst/jaunumi/atvert/RST-pazino-par-gramatas-izdosanu>

<https://m.juristavards.lv/zinas/283557-rigas-skirejtiesa-ir-izdevusi-gramatu-par-paradu-piedzinu-un-skirejtiesvedibu/>

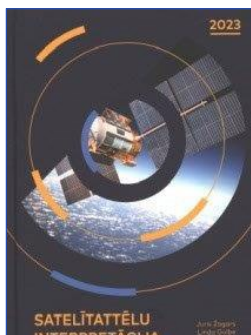
Vasaras sākumā nācis klajā rakstu krājums "Šķīrējtiesvedības rokasgrāmata: kā būt soli priekšā konkurentiem un piedzīt parādus ātri". Grāmatas autors jurists Jurijs Ņikuļcovs ir tiesību zinātnu maģistrs, šķīrējtiesnesis un Rīgas šķīrējtiesas priekšsēdētājs ar vērā ņemamu pieredzi vietējo un ārvalstu strīdu izskatīšanā. Rakstu krājuma priekšvārdā autors runā par divām galvenajām lietām, ar kurām ikdienā sastopas savā profesionālajā darbībā un kas arī veido grāmatas satura kodolu, proti – parādu piedziņu un šķīrējtiesvedības lomu strīdu risināšanā. Ņikuļcovs izdevumā iekļāvis rakstus un instrukcijas, kas saistīti ar dokumentu sagatavošanu un šķīrējtiesvedības procesu. Autors skaidro šķīrējtiesvedības pamatprincipus, kuri ietverti Latvijas Republikas likumdošanā, konkrēti Šķīrējtiesu likumā: pušu līdztiesības principu, sacīkstes principu, procesa kārtības izvēles brīvības principu, šķīrējtiesneša neatkarības un šķīrējtiesas konfidencialitātes principus. Līdzās minētajiem autors aplūko arī šķīrējtiesas lēmumu kontroles principus, kurus salīdzina ar strīdus risināšanu valsts tiesās. Ņikuļcovs raksta par specifiskiem ar šķīrējtiesu un tās procesu saistītiem aspektiem, piemēram, dokumentu sagatavošanu, ieteikumiem līguma sastādīšanai, pierādījumu sagatavošanu. Autors apraksta arī strīdus izskatīšanas, šķīrējtiesas sprieduma saņemšanas un tā turpmākās izpildes procesus. Ņikuļcovs aplūko vairākas stratēģijas un taktikas, kuras abas procesā pārstāvētās puses var izmantot strīdus risināšanas gaitā, un analizē iespējamās kļūdas, no kurām būtu jāizvairās. Rakstu krājumā autors iekļāvis arī praktiskus piemērus, kas palīdzēs izprast reālās situācijas un pielietot apgūtās zināšanas praksē.

Katra raksta sākumā jurists norādījis tā publicēšanas datumu kādā no profesionāliem resursiem. Kā noderīgs izdevuma papildinājums minams grāmatas beigās publicētais juridisko terminu skaidrojošais glosārijs. Rakstu krājums adresēts juristiem, uzņēmējiem, kredītu pārvaldītājiem, grāmatvežiem, studentiem, kā arī ikvienam, kuru interesē grāmatā aplūkotā problemātika.

Satelītattēlu interpretācija: lekcijas tālīzpētē.

Iesaka Zane Bondare

Autori: Juris Žagars, Linda Gulbe, Kārlis Zālīte;
recenzenti: Dr.geol. Aivars Markots,
Dr.sc.ing. Jānis Kaminskis;
zinātniskais redaktors Ilgonis Vilks;
literārā redaktore Inga Gulbe;
maketētāja Baiba Puriņa; vāka dizains: Paula Lore.
Rīga: RTU Izdevniecība, 2023. 368 lpp.
ISBN 9789934228100.

Atslēgvārdi

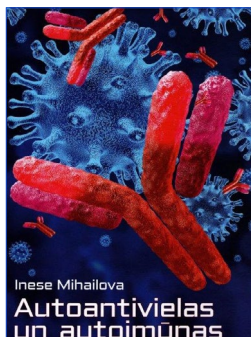
tālīzpēte; satelītattēli;
tālīzpētes datu ieguve un
apstrāde; tālīzpētes datu
interpretācija un izmantošana

<https://www.virac.eu/sirsniga-gaisotne-12-maija-aizvaditi-j-zagara-l-gulbes-un-k-zalites-gramatas-atklanas-svetki>

Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) izdevniecības jaunums – grāmata “Satelītattēlu interpretācija: lekcijas tālīzpētē”. Tās autori Juris Žagars, Linda Gulbe un Kārlis Zālīte ir pasniedzēji, kuri dažādās augstskolās docē studiju kursus, kas veltīti vairākiem satelītattēlu apstrādes aspektiem. “*Satelītattēlu interpretācija (tālīzpēte) ir samērā jauna starpdisciplināra nozare, kas izmanto gan fizikas un datorzinātņu, gan astronomijas un ģeogrāfijas, gan signālapstrādes un matemātiskās modelēšanas, gan arī citu pētniecības jomu sasniegumus*” – tā priekšvārdā atzīmē izdevuma autori, kuri to veidojuši kā mācību līdzekli. Grāmatas saturs strukturēts kopskaitā 30 lekcijās, kas ietilpinātas četrās tematiskajās jomās. Ievadā apskatīta satelīt tehnoloģiju vēsture, attīstības tendences un kosmosa apguves svarīgākās industriālās tehnoloģijas. Kā atklāj grāmatas nosaukums, īpaša uzmanība pievērsta tālīzpētei – zināšanu kopumam par satelītattēlu iegūšanu, apstrādi un izmantošanu. Tālīzpēte skaidrota gan šaurākā, gan plašākā nozīmē, sniegts ieskats tās vēsturē un attīstības tendencēs, aprakstīts tālīzpētes process un tās pielietojums dažādās jomās. Iepriekš minētās četras tematiskās jomas secīgi kārtotas nodaļās – “Tālīzpētes fizikālie pamati”, “Multispektrālās un mikroviļņu tehnoloģijas”, “Apstrādes un interpretācijas metodes” un “Tālīzpētes lietojumi”. Grāmatas mērķauditorija ir dabaszinātņu un inženierzinātņu studenti, tā būs noderīga arī pasniedzējiem un pētniekiem, kuri nodarbojas ar satelītattēlu apstrādi un interpretāciju.

Mihailova, Inese. Autoantiviēlas un autoimūnas slimības.

Iesaka Zane Bondare

Atslēgvārdi

autoimūnas slimības;
autoimūnu slimību
diagnostika; autoantiviēlas;
autoantiviēlu izmeklēšana

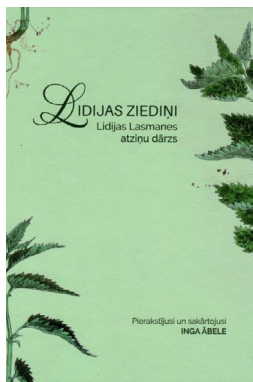
SIA "Medicīnas apgāds" klajā laidis medicīnas doktores klīniskajā imunoloģijā, sertificētas imunoloģes un nefroloģes Ineses Mihailovas grāmatu "Autoantiviēlas un autoimūnas slimības".

Diemžēl autoimūno slimību izplatība pieaug visā pasaulē, un tās var skart jebkuru orgānu. Autoimūnu slimību attīstību ietekmē daudzi faktori: gan ģenētiskie, gan ārējie vides faktori (piemēram, ultravioletais starojums, medikamenti, infekcijas, stress), gan iekšējie faktori (primārs imūndeficīts, hormonālie faktori), gan arī lokālie audu bojājuma faktori. Tā, piemēram, atsaucoties uz grāmatā minēto, "uzskata, ka stress var būt autoimūnas slimības riska faktors apmēram 80% gadījumu". (30. lpp.) Ar autoimūnu slimību vispārīgu raksturojumu autore lasītāju iepazīstina grāmatas pirmajā nodaļā, bet galvenā uzmanība izdevumā pievērsta autoantiviēlu izmeklēšanai, kas ir ļoti svarīga autoimūnu slimību diagnostikā. Izdevuma saturs strukturēts 14 nodaļās, to papildina attēli un noslēdz atsauču saraksts.

Literārais redaktors Jānis Loja;
vāka māksliniece Iveta Bambe.
Rīga: Medicīnas apgāds, 2023. 196 lpp.
ISBN 9789934573309.

Ābele, Inga. Lidijas ziedīni: Lidijas Lasmanes atziņu dārzs.

Iesaka Anda Saldovere

Atslēgvārdi

latviešu biogrāfiskā proza; citāti, atmiņas, aforismi; disidenti; Lidija Doroņina-Lasmane

<https://ir.lv/2023/08/02/skaisti-dzivot-neaizliegsi/>

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/18.07.2023-no-milosas-pasaules>

<https://www.diena.lv/raksts/kd/recenzijas/lidijas-gaismas-darza-gramatas>

<https://lasi.lv/par-svarigo/kultura/recenzija-lidijas-ziedini-lidijas-lasmanes-atzinu-darzs.4949>

Jau pasen esmu nonākusi pie kādas atklāsmes: jo straujāk un nenovēršamāk tikš "gadu skaitītājs" man pašai, jo tīkamāka šķiet komunikācija ar vieduma un pieredzes bagātiem cilvēkiem, kuri ir sabiedrībā zināmi vai fiziski manā tuvumā. Viņu paustais intervijās, grāmatās, arī personīgās sarunās, liek censties saklausīt vairāk un aizdomāties arī par vēl ko citu – nepateiktu. Bet stāstu saturs – iedvesmo, uzlādē, mierina, jo īpaši – ar pārliecību, ka var novēcot arī tā, rāmi un līdzsvaroti, saglabājot veselīgu domāšanu un izteiksmes veidu. Lai gan – savas dzīves stāstiem dažkārt var mobilizēties un sagatavoties, un tā īsti jau neuzzinām, kas notiek cilvēka dvēselē vienatnē, ja vien viņš pats nevēlas to atklāt. Lai gan – minētie cilvēki parasti ir vien sabiedrībā plašāk zināmie, uzrunātie. Sāpīgi, ka tik daudzi citi aiziet no mums uz neatgriešanos līdz ar savām atziņām, pieredzes mācībām; diemžēl – arī ar foto dokumentiem un citām neaizvietojamām laika liecībām. Tāpēc milzīga pateicība šoreiz rakstniecei Ingai Ābelei, kura, sirsnīgas draudzības ar grāmatas varoni Lidiju Doroņinu-Lasmani iedvesmota, stāstījumam pievienojot savu rakstnieces papildvērtību, grāmatas lasītājiem atklājusi šo vienu no Latvijas izcilākajām sievietēm tik pievilcīgā personības starojumā.

Protams, bezgala gaiša un pozitīva ir pati Lidija. Viņas gara spēks, ticība un mīlestība pret savu mīļo latviešu tautu – šie jēdzieni tverami kā jaunās grāmatas atslēgvārdi. Intervijas ar šo izcilo cilvēku, arī dokumentālā kino stāstus esam dzirdējuši visi. Tomēr Ingai Ābelei izdevies disidentes dzīves stāstu parādīt caur citu – pašas rakstnieces emocionālo, sievišķīgo skatu punktu. Grāmata nav veidota kā vienots, biogrāfisks stāsts. Tā līdzinās spilgtu atmiņu epizožu virknējumam, kas

neticami viegli un nemanāmi izved lasītāju cauri visiem Lidijas teju 100 gadiem. Visvairāk pārsteidz grāmatas varones pozitīvisms, apbrīnojamā izturība, spēja piedot. Arī viņa pati ir nelielā nesaprašanā par tik garo sev piešķirto laiku nogriezni, tomēr par to pašai Lidijai ir vairāki skaidrojumi. Pirmais – ticība, paļaušanās uz Dievu, vienmēr un visur – kā pati lielākā vērtība. Arī samierināšanās ar visu. Bet pāri visam – nesavtīga pasaules un cilvēku mīlestība. Otrais Lidijas garā mūža skaidrojums nolasāms viņas pašas vārdos: "Ar mums jau var manipulēt, ja mēs to ļaujam. Bet es to nepieņemu. Un izdzīvoju. Varbūt tas bija vajadzīgs, lai es tagad jums to stāstītu. Ne jau mēs paši sevis dēļ esam šajā pasaulē, un ne jau paši sevis dēļ mirstam..."

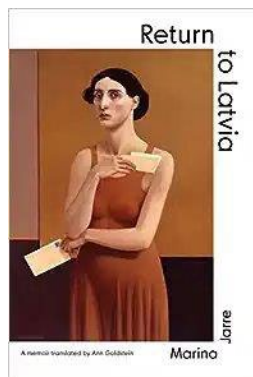
Priecē rakstnieces Ingas Ābeles liriski poētiskā un mākslinieces levas Jurjānes romantiski mākslinieciskā klātbūtne Lidijas stāstu sakārtojumā un vizuālajā noformējumā. Grāmatas nodaļas tērtas ziedainos virsrakstos – Rozes, Lilijas, Safrāna dzirkstis. Kontrastam ar sūro dzīvi? Bet tas palīdz panākt galveno – aizkustināt lasītāja sirdi. "Bez dabiskā intelekta nevar apēst pat vienu zemeni – tā jāsamazā, jāpaņem rokā, jānokožas... Jāsagaršo! Vai to var izdarīt ar mākslīgo intelektu? Nemaz nerunājot par visu pārējo, kas ir daudz dabiskāks par zemeņu ēšanu – elpas ievilkšana, piemēram," Lidija stāsta intervijā žurnālam "ir.lv".

Grāmatas noslēdzošā nodaļa – eseja par Lidijas piedzimšanu saucas "Karalienes rītausma". Lidija – mūsu Dieva dāvana. Tie ir Ingas Ābeles vārdi, un es nedaudz apskaužu rakstnieci par viņai sniegto iespēju būt Karalienei tik tuvu.

Pierakstījusi un sakārtojusi Inga Ābele;
vēstures konsultante Inese Dreimane;
redaktore Dace Sparāne-Freimane; Jāņa Esīša dizains;
noformējumā izmantots levas Jurjānes
glezņas fragments.
Rīga: Dienas Grāmata, 2023. 167 lpp.
ISBN 9789934595875.

Jarre, Marina. Return to Latvia.

Iesaka Astra Šmite

Atslēgvārdi

itāliešu autobiogrāfiskā proza;
Latvijas ebreju vēsture

[https://newvesselpress.com/
books/return-to-latvia/](https://newvesselpress.com/books/return-to-latvia/)

[https://wordswithoutborders.
org/book-reviews/to-tell-is-to-
betray-marina-jarres-return-
to-latvia/](https://wordswithoutborders.org/book-reviews/to-tell-is-to-betray-marina-jarres-return-to-latvia/)

Marinas Žarres (*Marina Jarre*, 1925–2016) nesen klajā nākušais romāns “Tālie tēvi” latviešu valodā var kalpot par iemeslu izlasīt vēl vienu šogad Ņujorkā publicēto Žarres grāmatu, kas savukārt tulkota angļu valodā – “*Return to Latvia*” (“Atgriešanās Latvijā”).

Marina Žarre dzimusi Rīgā. Viņas māte itāliete Klāra Koisonē-Gersoni (*Clara Coisson Gersoni*, 1896–1981) 1923. gadā sāka darbu Latvijā kā itāliešu valodas kursu vadītāja Itālijas–Baltijas institūtā. Vēlāk viņa mācīja itāliešu valodu Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes Romāņu filoloģijas nodaļā, kā arī Latvijas Konservatorijā. Klāra Koisonē-Gersoni apprecējās ar Latvijas ebreju Zamuelu Gersonu. Marina Žarre ar māsu Annalizu (Annalisa) pirmos desmit dzīves gadus pavadīja Latvijā, bet turpmāko dzīvi pēc vecāku šķiršanās Itālijā – Turīnā un tās tuvumā.

Marinas Žarres autobiogrāfiskais darbs “*Return to Latvia*” ir neparasta grāmata, kuru grūti pieskaitīt romāniem, autobiogrāfijām vai vēstures apskatiem. Viņas ceļojums uz Latviju sniedzis vielu piesātinātam, emocionālam un saistošam atmiņu stāstam. Vēstījumā nostaļģiskas atmiņas mijas ar atkāpēm vēsturē. Kopā ar rakstnieci lasītājs tiek aizvests viņas bērnu dienu vietās Rīgā un citur Latvijā, izsekota Gersonu ģimenes vēsture, arī viņas tēva iespējamais pēdējais moku ceļš.

Žarre atgriezās Latvijā pēc sešdesmit gadiem un šī atgriešanās līdzinājās aizbraukšanas brīdim bērnībā, jo ceļojuma sākumā 1999. gadā viņa – līdzīgi kā 1935. gadā aizceļojot – izplūst asarās, “*dodoties uz Rīgu, kur bija dzimusi un kur bija miris viņas tēvs*”.

Marina kopš bērnības izjutusi vainas apziņu saistībā ar tēva nāvi. Vecāki šķīrās pēc vētrainām nesaskaņām un, baidoties, ka bērnus varētu atstāt tēva aizbildniecībā, māte 1935. gadā slepus aizveda abas meitas prom no Latvijas. 1941. gadā meitas Itālijā saņēmušas garu tēva vēstuli, kurā viņš lūdzis palīdzēt izkļūt no Rīgas. Taču viņš nebija varējis par to rakstīt tiešos vārdos, vienīgais, ko uzsvēris: “*atcerieties, arī jūs esat ebrejietes.*” Itālijā šī lūguma iemesls tolaik nebija saprotams, jo tikai pēc Nirnbergas procesa nāca klajā šausminošā patiesība. Atmiņas par vēstuli bija atstājušas rakstnieces sirdī dziļas rētas.

Pirms braukšanas uz Latviju Žarre bija izstudējusi grāmatas par ebreju vēsturi, lasījusi liecības par Rīgas geto, ar vēstuļu palīdzību sameklējusi tēva radniekus, noskaidrojusi citus apstākļus. Rakstniece par to stāsta emocionāli, bet neuzbāzīgi, citē vēstuļu rindas ar atmiņām, kurās parādās arī latvieši, diemžēl, ne vienmēr glaimojošā gaismā. Tas liek aizdomāties, ka, iespējams, ir lietas, par kurām runāts par maz. Žarres redzējumā “*latvieši pazina visus ebrejus, zināja, kuras ir viņu mājas, viņu veikali, fabrikas, slimnīcas, skolas, sinagogas, kapsētas*”. Un bija arī tādi, kas vēlējās iegūt savā īpašumā ebreju dzīvokļus un mantu. Tie pakalpiģi sniedza ziņas.

Grāmatas dziļākā jēga acīmredzot ir izzināt patiesos notikumus un darīt tos zināmus citiem. Sava stāstījuma izskaņā Žarre raksta, ka viņas vienīgā vēlme bijusi, lai cilvēki uzzinātu patiesību, tāpēc viņa vēlreiz atstāstījusi traģisko notikumu liecības un to darot “ir nolikusi akmentiņus”. Pēc ebreju tradīcijām akmentiņi kalpo kā simboli dzīvā pārvērtībai nedzīvajā – akmenī.

Ābele, Gusts. Pasaulē mīļākais klusums.

Iesaka Madara Freivalde

Atslēgvārdi

pusaudži un jaunieši; jauniešu attiecības

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/26.09.2023-ar-tevi-notiks-viss-kas-nepieciesams-jauna-rakstnieka-gusta>

<https://augsimmuzeja.lv/no-harija-potera-lidz-savam-pirmajam-romanam/>

<https://www.diena.lv/raksts/kd/gramatas/kamer-pats-esmu-jauns.>

<https://www.janisroze.lv/lv/jana-rozes-apgads/jra/berniem-un-jaunusiem/pasaule-milakais-klusums.html>

“Nepiepildītas ilgas mēdz mūs saistīt vairāk nekā piepildītas.”
Šis teikums ļoti labi raksturo jaunā, daudzsološā autora Gusta Ābeles debijas romāna “Pasaulē mīļākais klusums” ideju. Grāmata ir stāsts par puisi Svenu un viņa ilūzijām, par to, kā, viņaprāt, vajadzētu risināties viņa dzīves notikumiem. Manuprāt, šīs grāmatas vadmotīvi ir ilgas pēc tuvas draudzības, mīlestības un pieņemšanas. “Aizliegtais auglis” nereti šķiet daudz interesantāks nekā brīvi pieejamais, tāpēc arī mēs savā prātā uzbūram to, kā mums gribētos (vai to, kā būtu vēlams).

Lasot grāmatu, nepameta sajūta, ka pati esmu atgriezies savos jaunības gados, kad tika piedzīvota mūžīgā neziņa – vai tas, ko daru, ir labi un atbilst pieņemtajām normām, un vai tas, ko domāju, ir pareizi. Vienaldzība pret apkārt notiekošo un visu pasauli, tajā pašā laikā, lai izpatiktu sabiedrībai, nedaudz pietēlojot ieinteresētību, raksturīga tieši mūsdienu jauniešiem. Nepārtraukta šaubīšanās par savu viedokli un nedrošība par iekšējām izjūtām liek viņiem būt piesardzīgiem pret apkārtējiem, tāpēc bieži vien jaunieši patur savu viedokli, sajūtas un emocijas pie sevis.

Ļoti svarīgi jauniešiem ir atbalstoši draugi, kuri atrodas līdzās atbildīgos dzīves brīžos, taču kas notiek, ja kāds no kompānijas dodas projām? Tad kārtējo reizi visa pasaule sagriežas “kājām gaisā”, tomēr dzīve spiež rast līdzsvaru starp ikdienu un ilgām pēc tikšanās.

Svena ikdienu grāmatā aprakstīta dienasgrāmatas veidā. Patīkami pārsteidza, ka grāmatā no jauniešu skatpunkta raksturots arī pandēmijas periods, kas noteikti ir vērtīgs šī izdevuma pienesums.

Grāmata ir patiesa, atklāta un godīga pret lasītāju, turklāt tajā ietvertas mūsdienu jauniešiem ļoti aktuālas tēmas: jaunības periods, attiecības, sevis meklēšana un izprašana, ballītes, seksuālā orientācija, ilūzijas un ilgas. Iepriecina arī jaunā rakstnieka labā, bagātā, viegli tveramā rakstu valoda.

Noslēdzot grāmatas apskatu ar tajā iekļauto citātu “klusums, kurā kāds kaut ko grasās bilst, bet nespēj, ir vismokošākais klusums pasaulē”, aicinu aizdomāties par šo vārdu jēgu. Tomēr der apzināties, ka reizi pa reizei ir ieteicams pat nepieciešams izbaudīt iespēju būt klusumā pašam ar sevi.

Skrastiņa, Ilze. Kā iet pa skolu? Normāli.

Iesaka Madara Freivalde

Autores teksts un ilustrācijas.
Redaktore Māra Lazdāne-Avota.
Jūrmala: Iddea, 2022. 104 lpp.
ISBN 9789934843143.

Atslēgvārdi

latviešu bērnu stāsti; skolas gaitas

Par grāmatu "Kā iet pa skolu? Normāli" rakstniece Ilze Skrastiņa 2023. gadā saņēmusi Pastariņa prēmiju:

<https://www.talsubiblioteka.lv/tradicija-pastarina-premija-turpinas/>

<https://www.ret.lv/raksts/mazie-lasitaji-izvelas-savu-uzvaretaju>

Vispirms – daži pārspriedumi un ieteikumi no manas personiskās dzīves, kas varētu būt noderīgi arī citiem vecākiem. Šis rudens mūsu ģimenē ir jaunu pārmaiņu laiks, jo dēls nupat uzsācis mācības 1. klasē. Tā kā man allaž patīcis pārspriest dažādas būtiskas tēmas ar grāmatu palīdzību, vasarā ieskatījos mūsu mājas bibliotēkā*, lai saprastu, kuras grāmatas būtu aktuāli pārlasīt tieši šovasar, jo tajās skarta skolas tematika. Lai gan grāmatas jau iepriekš bija lasītas, šoreiz liku akcentu uz lasīšanas apvienojumu ar diskusiju, kā galveno tematu diskusiju centrā virzot skolas jautājumu.

Kad visas mūsu mājās esošās grāmatas bija izlasītas, bibliotēkā ieraudzīju Ilzes Skrastiņas grāmatu "Kā iet pa skolu? Normāli". Tā nu grāmata uz kādu laiku kļuva par mūsu ikvakara lasāmvielu. Arī jaunākajam dēlam, kuram skolas laiks sāksies tikai pēc 2 gadiem, ļoti patika klausīties mūsu sarunu, jo pēc katra stāstiņa topošais pirmklasnieks man vaicāja, vai tiešām tā varēs skolā darīt un vai arī es ko līdzīgu esmu piedzīvojusi savos skolas gados. Dalījies pieredzē, ka arī es, braucot ekskursijās, autobusā spēlēju kārtis (lai gan skolotājam tas nepatika), to, ka es nevēlējos apmeklēt nevienu skolas pulciņu, jo jau kopš bērnudārza brīvajā laikā dejoju tautisko deju kolektīvā, un arī to, kā mēs, meitenes, mājturības stundās gatavojām ēdienus un pēc tam ar tiem cienājām klasesbiedrus – puisius. Sarunas izvērtās ļoti jaukas, un dēli ar lielu aizrautību ieklausījās manos skolas piedzīvojumos. Manā atmiņā sākumskolas laiks kopumā palicis kā pozitīvs, taču pēc ikvakara pārdomām un sarunām ar dēliem sapratu, ka patiesībā tas bijis vēl aizraujošāks.

Būtu interesanti šo grāmatu lasīt kopā arī mazbērniem un vecvecākiem, jo arī viņu saruna noteikti izvērstos aizraujoša un izzinoša, turklāt, par vēl senāku laika periodu. Īpaši iesaku kopīgi ar bērniem izlasīt stāstu "Saliedēšanās spēle" – būs daudz pārrunājama.

Lai gan grāmata ir par 4. klases skolēnu Miku, stāstu var lasīt arī pirmsskolas vecuma bērniem un topošajiem pirmklasniekiem. Attēlotie notikumi ir ļoti reāli, ar nelielu humora devu, un autores ilustrācijas grāmatu brīnišķīgi papildina.

*Iepriekš pieminētās grāmatas no mūsu mājas bibliotēkas:

Kristīne Nestlingere. "Minīte pošas uz skolu"

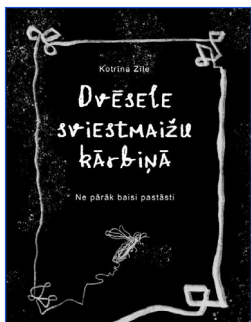
Karolīna Roka. "Vilku skola"

Ingo Zīgners. "Mazais pūķis Kokosrieksts iet uz skolu"

Zīle, Kotrīna. Dvēsele sviestmaižu kārbīņā.

Iesaka Emīls Rotgalvis

Autores teksts un ilustrācijas. Tulkotāja Dace Meiere.
Literārā redaktore Inga Karlsberga.
Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2023. 160 lpp.
ISBN 9789984239323.

Atslēgvārdi

lietuviešu mūsdienu literatūra; bērni un jaunieši; šausmu stāsti

<https://gramatasirmanilabakiedraugi.wordpress.com/2023/04/06/dvesele-sviestmaizu-karbina/>

Kamēr laiks aiz loga un iekšējais noskaņojums atļauj, arī vasaras "aste" un rudens sākums ir pateicīgs brīdis kādam vakaram dabā pie ugunsкура. Par šādu nostaļģisku laika pavadīšanas veidu domājot un atminoties, cik labi tumši vakari un ugunskuri sader ar baisiem pastāstiem, izvēlējos izlasīt lietuviešu autores Kotrīnas Zīles latviski tulkoto īso stāstu krājumu "Dvēsele sviestmaižu kārbīņā. Ne pārāk baisi pastāsti". Kā raksta pati autore, sarakstīt šo grāmatu viņu iedvesmojuši bērniībā dzirdētie tēta stāsti par raganām, burvestībām un saulgriežu brīnumiem. Ņemot vērā minēto, autore jau uz grāmatas vāka atloka steidz uzdot jautājumu: kā šos stāstus nākotnē stāstīsim mēs, lasītāji?

Mana atbilde būtu – gan bērniības priecīgo atmiņu, gan racionālu un neracionālu baiļu vadīti. Jo tieši bērnu dienu piedzīvojumi ir grāmatā aprakstīti ne pārāk baiso stāstu fons. Lasām par kāpņu telpas kaimiņieni, kura naktīs pārvēršas par zaglīgu krupi, par pasaules galu mikrorajonā un par grāmatas nosaukumā iekļauto dvēseli sviestmaižu kārbīņā. Pēc katra no autores stāstiem varam lasīt atbalsis no viņas bērniības, kad ne pārāk baidos stāstus viņai stāstījis tētis. Tie gan vairāk ir folklorā un tautas mutvārdos balstīti sižeti, kas teju kā pretstatīti autores garadarbiem, kuros vairāk figurē urbānā vide un modernās tehnoloģijas. Un tomēr stāstu tematika ir vienojoša, turklāt dažubrīd tajā iederas gan agrāku laiku paražas, gan modernā pasaule. Un tas atkal liek aizdomāties, tieši kādus ne pārāk baidos stāstus stāstīsim nākamajām paaudzēm?

Vienlaikus jāmierina arī tie interesenti, kuri ar mistisko un nedaudz baiso ir uz "jūs". Tā kā grāmata domāta jaunākai

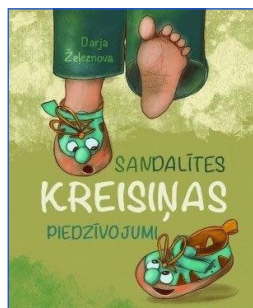
auditorijai, tās saturs diez vai būs tāds, kas liks naktīs gulēt ar ieslēgtu gaismu. Spriedzi drīzāk uzturēs katra stāsta lielā notikumu pavērsiena nepacietīgā gaidīšana. Šāds gaidošā lasītāja muskulis būs uztrenēts jau pie ceturtā vai piektā īsā stāsta izlasīšanas. Vērts piebilst arī to, ka ne vienmēr stāsti tiešām ir ar baisuma piegaršu. Dažreiz grāmatas nosaukumā minēto "ne pārāk baiso" daļu papildina, piemēram, saldserīgums. Jo vai nav tā, ka katrs kādreiz esam vēlējušies, kaut varētu no mājās esošā skapja izvilkt kādam mīlam aizgājušam tuviniekam piederējušo mobilo telefonu un apmainīties kaut ar pāris īsziņām no viņsaules? Kotrīna Zīle fantazē arī par šādu scenāriju.

Lai gan krājums noteikti vairāk uzrunās bērnus un jauniešus, tomēr nedaudz nostaļģisku sajūtu gūšanai un pārdomām par to, kā tad rodas stāsti – gan baidīgie, gan tie, kas ne pārāk – tas būs noderīgs laika kavēklis ikvienam, kuru šāda tematika spēj uzrunāt. Savukārt lietuviešu folkloras stāsti būs interesants pieturas punkts, kas liks pārdomāt, kādus ticējumus ar mūsu brāļu tautu dalām un kādi ir katrai valstij unikāli.

Žeļeznova, Darja. Sandalītes Kreisiņas piedzīvojumi.

Iesaka Inga Kaļva-Miņina

No ukraiņu valodas tulkojusi Oļesja Burkevica.
Māksliniece Marina Henriņa.
Rīga: Zvaigzne ABC, 2023. 66 lpp. 9789934314094.

Atslēgvārdi

bērnu grāmatas; ukraiņu bērnu literatūra

https://www.zvaigzne.lv/lv/jaunumi/aktualitates/325935-iznakusi_burviga_labestiga_pasaka_par_sandalites_kreisinas_piedzivojumiem.html

Bērnu grāmatas mēdz būt īpašas ar to, ka par to galvenajiem varoņiem var kļūt dažādi tēli – pat tādi, par kuriem mēs, pieaugušie, iepriekš nemaz nebūtu iedomājušies, ka tie var dzīvot savu dzīvi, vērot un just pasauli līdzīgi kā mēs. Ukrainu rakstnieces Darjas Žeļeznovas grāmata “Sandalītes Kreisiņas piedzīvojumi”, kas ir autore debija bērnu literatūrā, ļauj ielūkoties apavu pasaulē. Jā, arī apavi redz, domā un plāpā gluži kā cilvēki, dodas ikdienas darbos (protams, kopā ar saviem saimniekiem – cilvēkiem), ir gan izpalīdzīgi, gan steidzīgi, gan nebēdnīgi, gan apdomīgi.

Šoreiz grāmatas lappusēs atklājas divu jauku sandalīšu – Kreisiņas un Labiņas – piedzīvojumi (manuprāt, abām sandalītēm ir brīnišķīgi vārdi, kuros, starp citu, iekodēts arī viņu raksturs). Jā, lai arī virsrakstā atspoguļojas tikai vienas sandalītes vārds, patiesībā grāmatā darbojas abas māsiņas. Tā kā Kreisiņa ir tā, kuras dzīvē visbiežāk atgadās dažādi piedzīvojumi, viņa šoreiz izvirzījies stāstu priekšplānā. (Protams, lappusēs parādīsies arī citi tēli, piemēram, tādi apavi kā sandales, kurpes, kedas un zābaki un viņu saimnieki – cilvēki.)

Grāmatā apkopoti pieci stāsti, kurus ievada mātes un bērna saruna pirms gulētiešanas. Mamma stāsta par sandalīšu piedzīvojumiem, un, kad stāsts ir beidzies, ar savu atvasi pārrunā tikko dzirdēto. Katrs piedzīvojumiem piepildītais stāsts nes sev līdzīgu vērtīgu atziņu, ko ieteicams atcerēties mazajam lasītājam (klausītājam). Šķietami ikdienišķajās situācijās, kurās nonāk sandalītes, bērns var ieraudzīt arī

pats sevi. Nevēlēšanās iet gulēt, apmaldīšanās, skaudība un skopums, vēlme uzvarēt sacensībās – šie ir vien dažādi temati, kas pēc katra izlasītā stāsta rosina jaunas sarunas par bērna pieredzēto un izjusto.

Grāmatas lappuses ir labestības un sirsnīga mīluma piepildītas – tas izpaužas gan mamma un bērna sarunās, gan arī sandalīšu stāstos, kuros iekodētas vērtīgas dzīves mācības, mudinot bērnu izaugt par labu cilvēku. Ir jābūt pieklājīgam, nevajag strīdēties, ir slikti apsmiet otru, ar brāli vai māsu ir jāsadzīvo draudzīgi un jādalās arī ar vismīļākajām lietām – šie un citi atgādinājumi neuzbāzīgi ieausti stāstos. Sirsnīga un gudra grāmata, kas atgādina par svarīgāko – labestību, draudzību, cieņu, pieklājību, arī drosmi.

Mākslinieces Marinas Henriņas ilustrācijām piemīt ne tikai labsirdīgums, bet arī dzīvīgums. Šķiet, apavi, katram no kuriem piemīt savs raksturs, lappusēs atdzīvojušies un aicina lasītāju savā pasaulē – pēc grāmatas izlasīšanas noteikti gribēsies papētīt mājās mītošos apavus.

Katrai grāmatai ir savs tapšanas stāsts, bet šoreiz tas ir jo īpašs. Grāmatas “Sandalītes Kreisiņas piedzīvojumi” pirmās nodaļas autore uzrakstījusi pirms vairāk nekā 10 gadiem Ukrainas pilsētā Mariupolē, kur tolaik dzīvoja kopā ar ģimeni. Savukārt abu sandalīšu pieaugšana notikusi un nākamās nodaļas tapušas jau Rīgā. Austrumukrainas literārajā konkursā “Кальміус” grāmata novērtēta ar 1. vietu kategorijā “Proza bērniem”.